

ОПЕРАЦИЈА „ЗАПАТА“

ПАКАО У ЗАЛИВУ СВИЊА

Мало је пројеката ЦИА који по апсурдности, расипништву и озлоглашености могу да се упореде с неуспелом инвазијом САД у Заливу свиња. Програм је представљао један од првих покушаја свргавања тадашњег кубанског лидера Фидела Кастра, али је запамћен као катастрофалан неуспех. Председник САД Двајт Ајзенхауер оставио је Кенедију у наслеђе неукротивог и све „црвенијег“ Фидела Кастра, вођу кубанске револуције, којег ће и сам Кенеди оставити својим наследницима, укупно осморици њих.

Услед изузетних социјалних, друштвених, територијалних и других разлика и диспаратета, читав постколонијалистички период на Куби биће прожет политичким и економским превирањима. Круну тих превирања представљао је диктаторски режим Флугенсија Батисте, чије су особености биле корумпираност и страхо-влада репресивног дела полицијског и војног апарата.

Борци покрета „26. јули“ улазе у Хавану после победе, 8. јануара 1959. године

Операцију инвазије у Заливу свиња одобрио је председник САД Ајзенхауер, кога је после неколико месеци заменио Кенеди. Акција је планирана дуже од годину дана. Замисао је била једноставна.

Уз материјалну и логистичку подршку САД, али без директног војног ангажовања њених ваздухопловних и поморских снага, око 1.511 кубанских азиланата, заклетих непријатеља Фидела Кастра, уз непосредне инструкције и оперативну помоћ ЦИА, искрцало се на обалу Кубе и кренуло ка Хавани.

Због све суровије диктатуре, већ 26. јула 1953. појавиће се револуционарни покрет који је за циљ имао рушење режима диктатора Батисте. Кључни човек тог покрета био је Фидел Кастро, који је касније формирао и Комунистичку партију Кубе. Први потез тог покрета био је напад на касарну „Монкада“, у Сантјагу де Куба, са око 300 људи. Међутим, тај напад није успео, већина нападача је побијена, а Кастро је, са још неколицином сабораца, затворен. У затвору је остао све до 1955. године. По изласку из затвора Кастро је отпутовао у САД, а потом у Мексико, где је са својим истомишљеницима, међу којима је био и Че Гевара, основао револуционарни покрет „26. јули“.

Друга фаза кубанске револуције трајала је од децембра 1956. до краја 1958. године. Побуњеници су јахтом „Гранма“ стигли на Кубу и уз борбу са снагама диктатора Батисте, упутили се у правцу планине Сијера Маестре, која се налази у југоисточном делу Кубе. Истовремено, САД уводи санкције диктаторском режиму. Међутим, сам режим имао је подршку америчких бизнисмена и мафије.

Захваљујући обавештајном и пропагандном раду покрет је све више ширио свој утицај на кубанско друштво. Батиста је покушао да покрет уништи током операције Верано, која је покренута јуна 1958. године. Око 12.000 војника, од којих је 7.000 било регрута који нису проциди обуку, невољно је кренуло ка положајима покрета, који је бројао између 1.000 и 2.000 бораца. Упадајући у минска поља и заседе, трупе диктатора Батисте имале су знатне губитке, који су проузроковали и масовну предају војника.

Нагло ослабљена војска Кубе у сукобу са борцима покрета губила је провинцију за провинцијом. После пораза код Санта Кларе, растуће конфузије и панике, 1. јануара 1959. године Батиста је напустио Кубу. Оперативна команда кубанске војске престала је због настале ситуације да борбено делује према борцима покрета. Снаге покрета „26. јули“ победоносно су ушле у Хавану 8. јануара 1959. године.

Уочи инвазије

И поред тога што је Кастро покушавао да успостави добросуседске односе са својим великим комшијом, одговор САД био је негативан. Наиме, Кастро је одбио да се повинује дотадашњој турској улози Вашингтона и почео је да национализује америчке фабрике и фирме у Куби. Уз то, почео је све отвореније да се окреће према Совјетском Савезу. Из СССР-а је добијао нафту и машине, а заузврат, удовољио је очекивању Москве и прогласио Кубу социјалистичком земљом.

Председник САД Ајзенхауер то није могао мирно да гледа и наредио је обавештајној служби САД да припреми план Кастровог рушења. Међутим, план покушаја Кастровог рушења био је већ у поодмаклој фази, кад се у Белу кућу уселио нови станар. Џон Кенеди једва је знао за план за који је, како ће се видети, потрошено 13 милиона америчких долара. Кад је сазнао за план о инвазији, припреме

Припадник Народне армије Кубе показује заробљену падобранску униформу припадника инвазионих снага

су биле подоста одмакле. Кенеди је схватио да ту операцију, чак и да је у њен успех сумњао, није лако зауставити. Америчка јавност негативно је гледала на кубанског црвеног вођу, који је дрско изазивао великог суседа са севера. Акцију су диктирале снаге које су имале снажан утицај на америчку политику према Куби – конзервативна америчка елита, милионска колонија антикастровске имиграције, моћне мафијашке групе са Флориде, из Њујорка, Чикага и Лас Вегаса, за које је кубанско острво до доласка Кастра било рајско уточиште и база за деловање.

Кенеди, заправо, није имао избора. Одобриво је инвазију, али је пре тога наредио генералима и Пентагону да, са легалне тачке гледишта, америчка администрација не сме бити умешана. Цела операција препуштена је Кубанцима, настањеним у САД и организованим у антикастровским завереничким групама. Наравно, акција је припремана у организацији ЦИА и других америчких обавештајних служби, уз свесрдну материјалну, стручну и техничку помоћ САД.

Планирање за инвазију почело је још током председничке кампање и трајало је све време избора у САД, тако да није постојала никаква шанса да се од ње одустане, ма ко да је изабран за председника. Током председничке кампање Кенеди је оптужио Ајзенхауера да не ради ништа против Кастра. У ствари, администрација Ајзенхауера покренула је план инвазије, иако током кампање Ајзенхауер није много говорио о томе. Уместо тога, он је Кенедију оставио скоро готов план, тако да је он морао да га спроведе у дело.

Замисао је била једноставна. Уз материјалну и логистичку подршку САД, али без директног војног ангажовања њених ваздухопловних и поморских снага, око 1.511 кубанских азиланата, заклетих непријатеља Фидела Кастра, уз непосредне инструкције и оперативну помоћ ЦИА, искрцало би се изненада на обалу Кубе и кренуло ка Хавани, потпомогнуто дејствима сопствене авијације.

У међувремену, амерички тајни агенти требало је да подигну на ноге противнике Кастровог режима у земљи,

Милицја Кубе пред полазак ка Заливу свиња

како би се ударило и споља и изнутра. Био је то план шефа америчког Стејт департмента Џона Фостера Даласа. Помоћ му је пружио његов брат, Ален Далас, директор ЦИА. Операцију инвазије у Заливу свиња одобрио је председник Ајзенхауер, кога је после неколико месеци заменио Кенеди. Акција је планирана више од годину дана.

Марта 1960. године ЦИА започиње обуку око 300 противника Фидела Кастра. После договора са председником Гватемале, у јуну исте године, обука се наставља у тој земљи. Ради ширења пропаганде, ЦИА поставља снажну радио-станицу на острву Велики лабуд. Током састанка са Ајзенхауером, предочава му се план. На састанку Савета за националну безбедност, 14. априла 1960, Ајзенхауер је званичницима администрације наредио почетак пропагандних акција према Куби. У то време оперативци ЦИА проводили су по неколико дана на Куби како би утврдили право стање и ставове Кубанаца према револуционарној влади у Хавани.

Месецима пре него што је, 1961. године, дошло до потпуног нарушавања дипломатских односа између Хаване

Борбе на обалама Залива свиња

и Вашингтона, ЦИА је почела да регрутује и обучава кубанске избеглице. Иако су припреме започеле за време Ајзенхауерове владе, план инвазије је у ствари прогурао тадашњи потпредседник Ричард Никсон. ЦИА је већ имала доста искустава у збацивању непожељних режима (случај иранског премијера Мохамеда Мосадека 1953. или збацивање гватемалског председника Јакоба А. Гузмана 1954. године) и њени оперативци били су уверени у успех акције.

Првобитни план предвиђао је искрцавање интервенистичке бригаде у близини старог колонијалног града Тринидад, који се налазио у централној кубанској провинцији Санти Спиритус, приближно 400 километара удаљеног од Хаване. Та локација изабрана је првенствено због тога што је становништво Тринидада било већином против Кастра, а стручњаци су сматрали да би тешко приступачне планине Ескамбрај инвазионој војсци могле послужити као одлично склониште и база за евентуално покретање герилских акција, у случају да инвазија не крене жељеним током.

Бомбардери инвазионих снага В-26 успели су да униште неколико аутобуса Народне армије, у којима су били војници који су упућени као помоћ снагама које су се бориле против 2506. бригаде

Међутим, по ступању Кенедија на власт кључни детаљи тог плана промењени су тако да је успех операције постао немогућ без опсежне америчке помоћи. Промењене су локације искрцавања, па је 2506. бригада по новом плану требало да се искрца на Кубу у провинцији Матанзас, 202 километра југоисточно од Хаване, на источном крају полуострва Запаата, у такозваном Заливу свиња. План искрцавања назван је операција Запаата, по истоименом полуострву на којем је инвазиона бригада требало да се искрца.

Проблем за Американце и инвазиону бригаду представљало је то што је Фидел Кастро знао за планове инвазије. Наиме, Кастро је податке о планираној америчкој инвазији добио од КГБ, па је на време могао да организује одбрану.

Захваљујући добијеним информацијама, Народна армија Кубе на време је заштитила своју борбену авијаци-

ју, коју је употребила у преломним тренуцима сламања инвазије.

Уочи самог почетка инвазије, 2506. бригада премештена је из Гватемале у Никарагву. Дан пре инвазије, на Флориди је формирана кубанска избегличка влада, са Миром Кардоном на челу. Планирано је да се ова влада, по уласку инвазионих снага у Хавану, прогласи за нову власт на Куби.

Иако је Кастро знао тачан датум и време искрцавања, остало му је непознато место искрцавања интервенционистичких трупа. Већ 15. априла 1961. авијација инвазионих снага бомбардовала је стратешке тачке на Куби, како би скренула пажњу Кастрових снага са планиране инвазије. Тог дана бомбардери В-26, који су носили ознаке Революционарног ваздухопловства, бомбардовали су кубанске аеродроме Сан Антонио де лос Бањос, међународни аеродром Антонио Масео и аеродром код Сиудад Либертада. Тако је започела операција против ваздухопловних снага Кубе, под шифрованим именом Пума. Циљ операције био је да се ефикасним дводневним ваздушним нападима потпуно уништи кубанско ваздухопловство и тако обезбеди ваздушна супериорност пре самог искрцавања 2506. бригаде у Заливу свиња. Међутим, потпуни успех тог подухвата онемогућен је одлукама америчке владе, према којима бомбардовање није настављено по плану, другог дана. Наиме, истог дана кад су нападнути аеродроми на Куби, на аеродром у Мајамију слетео је кубански војни авион, из кога је изашао пилот у кубанској униформи, који је рекао да је побегао са Кубе, да је тамо расуло и да Кастро губи контролу. То је потврдио и амерички амбасадор Адлај Стивенсон. Међутим, да је вест лажна, открили су амерички новинари који су тврдили да „Куба није имала такав модел авиона“.

На југу, у Никарагви, ноћ уочи инвазије, пред завереницима се појавио и тамошњи диктатор Сомоса, који је од завереника тражио да му донесу прамен Кастрове браде.

Из Никарагве према Куби, 17. априла 1961, у Залив свиња упућена су четири транспортна брода са 1.511 војника 2506. бригаде. Њих су пратила два брода ЦИА за пешадијско искрцавање, који су носили залихе и опрему.

ИНВАЗИОНЕ СНАГЕ

Инвазионе снаге биле су наоружане пиштољима „колт“ М-11А1, пушкама „гаранд“ М-1, аутоматима М-3 и „томсон“, пушкомитраљезима БАР, митраљезима 7,62 mm М-1919 и 12,7 mm М-2, ручним бомбама Мк-2, минобацачима 81 mm и бестрзајним топовима калибра 57 mm и 75 милиметара. Поред тога, располагали су експлозивом С-3 и С-4 и радио-станицама PR-6 и PR-10, а имали су пет тенкова М-41.

Ваздухопловна компонента располагала је са осам транспортних авиона С-46, шест транспортних авиона С-54 и са 16 бомбардера В-26.

За искрцавање на обалу располагали су са осам десантних бродова.

Сам успех тог плана умногоме је зависио од подршке локалног становништва. ЦИА се надала да ће инвазија запалити искру масовног устанка против Кастра.

Међутим, пре него што ће отпочети инвазија, служба безбедности Кубе разоткрила је људе задужене за сарадњу са САД. Главни актери те сарадње су побијени, а остали су похапшени. Није дошло до масовног устанка и инвазионим снагама пружена је више него скромна помоћ. Искрцавање инвазионих трупа ипак је успело. Падобранци су искакали из авиона С-46 и С-54. Иако су се снаге кубанске армије на месту искрцавања убрзо предале, постало је јасно да инвазија без ефикасне подршке локалног становништва неће постићи циљ.

Дејство кубанске армије

Убрзо по откривању места искрцавања инвазионих снага, покренута је ударна снага Народне армије Кубе. Кубански борбени авиони „си фјурри“ и Т-33 уништили су оба брода која су имала задатак да инвазионим снагама осигурају подршку у материјалу, због чега је операција већ у почетној фази била осуђена на пропаст. Кастро је из

Батерија хаубица 152 mm М-1943 (Д-1)
на ватреном положају

Последице неуспеха

После два дана борби, 19. априла 1961, окршаји су били завршени. Заробљено је 1.189 припадника 2506. бригаде, а погинуло је њих 116, док је око 206 припадника бригаде успело да побегне бродовима. Губици кубанске армије износили су 176 погинулих и 300 рањених (према другим изворима помиње се бројка од 2.000 погинулих, рањених и несталих припадника Народне армије).

Неуспех инвазије нанео је велику љагу Кенедијевој администрацији и учинио је Кастра опрезним на будуће америчке интервенције на Куби. Као резултат неуспеха, директор ЦИА Ален Дулес, његов заменик Чарлс Кабел и помоћник за операције Ричард Бисел били су приморани да поднесу оставке. Сва тројица били су одговорни за планирање ове операције. Одговорност Кенедијевој администрацији и Стејт департмента за измену планова испрва нису објављени.

На Куби је уследило испитивање заробљених завереника и то пред ТВ камерама. Утврђено је да је њих 800 било из богаташких кубанских породица, 175 су били професионални војници диктатора Батисте, а остали су били криминалци. Неколико заробљених осуђено је на смрт, а већина на дугогодишње затворске казне.

Фидел Кастро у свом препознатљивом стилу

Хаване одјурio на обалу, сео у тенк и повео војнике у борбу. Че Гевара је послат на исток острва да држи тај део фронта, ако се борба прошири у том правцу, а Раул Кастро на север. Борбе су биле тешке, Кубанци су из артиљеријских оруђа гађали бродове, а на обали се водила борба прса у прса. Потом су пристигле и оклопне јединице кубанске

СНАГЕ КУБАНСКЕ АРМИЈЕ

Кубанска армија је у Заливу свиња, поред пешадије, ангажовала и тенкове Т-34/85, ИС-2, ловце тенкова СУ-100, хаубице од 122 mm М-30, хаубице од 152 mm М-1943 (Д-1), топ-хаубице од 152 mm М-1937 (МЛ-20), минобачаче од 120 mm и другу опрему која је неколико месеци раније послата из СССР-а.

Послуга четворобојног митраљеза 12,7 mm ДШК Народне армије дејствује по лаком бомбардеру В-26 инвазионих снага

армије, које праћене пешадијом разбијају инвазионе снаге.

Плашећи се негативног имиџа у међународној јавности, амерички председник Џон Кенеди отказује ваздушну подршку инвазионим снагама и одбија слање америчких marinaца на Кубу.

После годину и више дана преостали завереници ослобођени су у замену за помоћ кубанском народу у храни, лековима и тракторима, вредну готово 53 милиона америчких долара. Председник Кенеди лично је одобрио да се кубански завереници замене за пољопривредне машине, храну и медицинску опрему. Кад су завереници ослобођени, лично их је дочекао на великој парадни у Мајамију.

Упркос неуспелој инвазији, америчка администрација је и наредних година наставила са тајним операци-

Телевизијско испитивање заробљених припадника
2506. бригаде

Војници кубанске армије посматрају дејство
сопствене артиљерије

Председник САД Џон Кенеди лично је дочекао
ослобођене припаднике 2506. бригаде и уручио им
заставу, што је био јасан знак америчке умешаности
у инвазију у Заливу свиња

јама на Куби и покушајима дестабилизације Кастровог режима, укључујући и покушаје атентата на самог Кастра.

Као одговор на сталну америчку претњу, Кастро се за помоћ обратио Совјетском Савезу, те су после инсталације совјетских пројектила на острву октобра 1962. године догађаји кулминирали најтежом хладноратовском кризом између Москве и Вашингтона.

Дешавања у Заливу свиња учврстиће Кастрову позицију, окренуће власт на Куби према СССР-у и трајно је изоловати од САД.

Ускоро, амерички председник Џон Кенеди признао је пуну одговорност за неуспех мисије коју је одобрио, али коју је почела да припрема претходна администрација председника Ајзенхауера. Истраживања јавног мњења у првих 100 дана владавине Кенедија показала су да је имао 74 одсто подршке јавности. ■

Данко БОРОЈЕВИЋ

ОДБРАНА